

Bài thơ Ấp Bắc

Chú Ba - tên thật là Phan Công Châu, năm 1982 vừa tròn 60 tuổi, là một trong những người tham dự trận ấp Bắc năm xưa, vui vẻ kể:

Nói là du kích chúng tôi bám sát để hỗ trợ bộ đội chủ lực thì cũng đúng. Nhưng cũng một phần vì muốn kiếm súng. Ngồi trong công sự, thấy máy bay địch bị bắn rơi rồi, chỉ nhấp nhòm chờ bộ đội chủ lực xung phong là du kích cũng nhào lên bám sát. Chỉ sợ quân chủ lực “cướp hết” súng rồi không chia cho cây nào. Hồi đó cả chúng tôi, và nhất là bọn trẻ mê súng lắm đồng chí ạ. Sau trận đánh đó, địch rút hết rồi, người ta đi mò súng như mò cá. Các kinh mương đều đục ngẫu. Bọn chúng tôi cũng kiếm được 24 thùng lựu đạn, 10 ngàn viên đạn nộp cho quân khu.

Chú Ba là người sôi nổi, nói chuyện không cần nhìn và quan tâm đến người đang đối thoại với mình. Thím Ba từ nãy đến giờ vẫn ngồi yên trên tấm phản rộng giữa nhà. Thím ân cần rót cho tôi một ly trà nóng. Chú Ba Châu lại tiếp tục kể : Tôi cùng với một người em, đã chôn cất 3 đồng chí trong “tiểu đội gang thép” của Đại đội 1, Tiểu đoàn 261 bộ đội chủ lực quân khu. Khi đoàn xe bọc thép M. 113 xông vào trận địa của ấp Bắc, “tiểu đội gang thép” đã bật dậy khởi công sự dùng thủ pháo đánh địch. Các đồng chí đó đã hy sinh ngay trên mặt công sự. Thua đau, sau trận đánh, chúng gom góp 8 chiếc máy bay vừa bị bắn nát, bắn hỏng vào một chỗ để sửa chữa rồi bay về, cái nào không chữa nổi thì “xả thị” ra để cống về hồng giấu giếm thất bại.

Chính cái chỗ nó gom máy bay lại để sửa chữa trong 7 ngày, tiếng động rùm trời trên cánh đồng ấp Bắc này, lại là chỗ 3 đồng chí của mình nằm. Chúng đi lại ngay bên cạnh mà làm ngơ như không thấy gì. Cũng may mà dạo đó vào mùa khô, 3 đồng chí của mình nằm phơi nắng suốt ngày nên thi thể chỉ bị héo đi vì nắng. Tôi và chú em họ đã lót nệm trên, nệm dưới rồi vô bao ny lông và chôn cất các đồng chí đó ngay trên ruộng nhà mình.

Sau này, đồng bào có sáng tác: “Quyết chí hy sinh gìn ấp Bắc - Bền gan chiến đấu giữ Thành đồng” để ghi công trạng của các đồng chí đó. Chỉ tiếc là bây giờ xã còn nghèo, mộ 3 đồng chí còn chưa xây lên được, chưa tạc được câu đối đó lên bia cho thỏa lòng bà con!

Chú Ba đã bồi ngùi kể lại cho tôi những chi tiết đó về trận ấp Bắc trong chiều nay tại cái ấp bé nhỏ này. Cũng như chú Ba, bà con ở đây còn ghi nhớ trong lòng và truyền kể muôn đời cho con cháu mai sau về chuyện những người anh hùng của mình. Những người khi còn sống, hành động và hy sinh nhưng không thể ngờ rằng chính mình đã tham gia làm nên một chiến công có ý nghĩa và tầm vóc như thế.

...Ngày 2-1-1963, khi quân bộ đánh một mũi, có tới 3 tiểu đoàn, 13 đại đội, có xe bọc thép và tàu chiến từ kinh Nguyễn Tấn Thành ứng chiến, bọn địch có điều cả một đơn vị dù thuộc “sự đoàn bảo vệ tổng thống Ngô Đình Diệm” để tiếp ứng cho các đơn vị của chúng bao vây, hòng tiêu diệt một lực lượng gồm một đại đội chính quy, một đại đội chủ lực của tỉnh, một trung đội địa phương quân và du kích ẩn náu trong hai cái ấp nhỏ bé, hẻo lánh với vũ khí ít ỏi. Khi tên thiếu tá chỉ huy nhảy dù rơi xuống một nóc nhà và nằm bẹp tại cái máng xối, mẹ Nguyễn Thị Hy đã phát hiện ra nó và dẫn bộ đội đến trừng trị. Khẩu côn 45 của tên sĩ quan bảo vệ phủ tổng thống này, sau đó đã được đem tặng các chiến sĩ Cuba từ bên kia bờ Thái Bình Dương. Một tên lính dù khác nhảy xuống địa, nó nhớ mặt bà mẹ và lẩn thoát. Mười ba ngày sau trận đánh, chúng đã về tìm, nhận mặt và đánh chết mẹ Hy ngay tại sân nhà mẹ...

...Những câu chuyện như thế đã được kể lại rất rành rọt như vừa mới xảy ra hôm qua. Nhưng đó là chuyện hy sinh của những người chiến thắng. Địch đã thua. Thua đau. Chiến thuật “trục thẳng vận”, “thiết xa vận”, khẩu hiệu “bủa lưới phóng lao, bao vây hợp điểm” của “chiến tranh đặc biệt” bị phá sản. Nhưng chỉ trước lúc thua có nửa ngày, chúng đã lố bịch đến mức là tên sư trưởng sư đoàn 7, thiếu tá tiểu khu trưởng Định Tường Lâm Quang Thơ đã họp báo mời mấy ký giả Sài Gòn xuống huênh hoang tuyên bố tại Thuộc Nhiều giữa lúc hai bên đang đánh nhau là chúng sẽ thắng và sẽ tiêu diệt hết Việt Cộng tại ấp Bắc! Rồi cả đại tướng tổng tham mưu trưởng Lê Văn Ty đáp máy bay xuống sân bay Tân Cửu Nghĩa .v.v.. cũng chẳng làm gì nổi một cái ấp bé nhỏ. Kết quả là chúng bỏ mạng và bị thương 450 tên, trong đó có 20 sĩ quan, 3 cố vấn

Mỹ chết. Hàng chục máy bay lên thẳng, thiết xa vận bị tiêu diệt. Cái ấp bé nhỏ này đã làm rung động Oasinhton. Hội đồng an ninh quốc gia Mỹ phải họp, báo chí phương Tây la lối om sòm... Chính cái cụm từ “chiến thắng ấp Bắc” là từ những cái loa của đài phương Tây mà thành một cái tên. Ấp chỉ là một đơn vị hành chính như thôn, xóm. Bắc chỉ phương hướng. Ấp Bắc cũng như ấp Nam, thôn Đông, thôn Đoài bình dị của bao làng quê Việt Nam từ Nam chí Bắc. Cái tổ hợp từ “chiến thắng ấp Bắc” trở thành một danh từ riêng, đi vào lịch sử. Chế độ Diệm mau sụp đổ, phong trào “thi đua ấp Bắc, giết giặc lập công” trong cả miền Nam bùng lên từ đó. Cái gì đã làm nên ấp Bắc? Đến ấp Bắc, men theo một bờ kinh, leo qua một cái cầu lắt lẻo, nắm một bàn tay em nhỏ, đón một ly nước của một mẹ già, tôi càng tâm đắc lời đồng chí Ba Niêm, phó bí thư Tỉnh ủy Tiền Giang trong một buổi tối êm ả ở Mỹ Tho đã nói với chúng tôi: “Trận ấp Bắc không to, diệt không nhiều địch, nhưng ý nghĩa và tầm vóc lại lớn, vì nó tiêu biểu cho chiến tranh nhân dân, có chính trị kết hợp với võ trang, có phối hợp chủ lực với địa phương quân, du kích quân một cách hết sức nhịp nhàng, dù địch mạnh đến đâu nhưng với ba mũi giáp công, với thiên la địa võng của chiến tranh nhân dân chúng cũng phải thua. Khắp miền Nam, đâu

cũng có thể là những ấp Bắc sau này... Đúng vậy? Chị phụ nữ đã xông thẳng đến trước mũi thiết giáp M.113, đang hai tay cản chúng lại với lý do “không được phá lúa” ! Anh du kích đánh tàu chiến trên kinh Nguyễn Tấn Thành mà không biết mình đã tham dự trận ấp Bắc lịch sử. Chị phụ nữ cất cổ ngoài sân bay Thân Cửu Nghĩa thấy có máy bay lên thẳng đáp xuống là đánh lựu đạn bên dưới, không hay rằng đại tướng Lê Văn Ty ngồi trên đã bốc thẳng, chạy cho mau, không dám “tham chiến” ấp Bắc !

...Vậy là vừa đúng 10 mùa khô, mười năm sau tôi mới lại có dịp về thăm ấp Bắc. Mười năm là ngắn nhưng lại dài so với một đời người. Đã có biết bao đổi thay. Nhà văn Thép Mới cùng tôi thăm Cai Lậy, ấp Bắc năm đó, bức ảnh chụp anh ngồi xuống trên kênh Ba Rài còn đây nhưng anh thì không còn nữa. Đồng Chí Ba Niềm nay là Bí thư Tỉnh ủy Tiền Giang vừa gửi giấy mời cơ quan tôi về dự Hội thảo khoa học về chiến thắng ấp Bắc nhân sắp kỷ niệm 30 năm chiến công lịch sử này. Còn chú Ba Châu, người du kích ấp Bắc năm xưa. Cầm tấm hình chụp hai vợ chồng chú cách đây 10 năm mà lòng tôi cứ nao nao...

...Chú Ba đây rồi! Chú đang ngồi chẻ củi ngay lối ngõ đi vào? Chú già hẳn đi, nhưng vẫn rắn rỏi như xưa. Dĩ nhiên là chú không nhận ra tôi... Nhưng rồi tấm hình năm xưa làm cả hai chú thím nhớ lại tất cả. Heo, gà quăn quít dưới chân chú Ba. Chú bóc gói bánh quy, pha trà Đà Lạt cho tôi uống... Cây trái vườn nào cũng đã xum xuê. Cảnh tượng rõ ràng là đã sung túc. Tôi hỏi tình hình đồng ruộng... Chú Ba khoe ngay, cả xã bây giờ đều làm ba vụ. Sáu công ruộng của chú giờ đông xuân cho 40 gạ một công, hè thu và thu đông đều trên 20 gạ một công. Ấp Bắc - Tân Phú bây giờ đã có điện, 70 phần trăm dân đã có nhà bán kiên cố tường xây, mái lá. Đường đi lối lại phong quang. “Giàu thì chưa nhưng no ấm thì rõ ràng?” Chú Ba nói vậy. Giọng chú bây giờ không còn sôi nổi như ở tuổi 60 của 10 năm về trước mà trầm trầm, nhưng sâu lắng. Tôi theo chân chú Ba đi viếng mộ 3 liệt sĩ gang thép năm xưa. Mộ 3 chiến sĩ bây giờ đã được xây rất đẹp, đá granitô. Còn có cả nhà bia mộ xây bên trên để khách đến viếng có thể nghỉ chân, trú nắng. Từ trong nhà mộ các liệt sĩ tôi phóng tầm mắt nhìn ra cánh đồng trước mặt, lúa đông xuân đang thì con gái xanh đến ngợp mắt. Chính tại cánh đồng này 30 năm trước đây cũng vào một ngày mùa khô nắng đẹp như thế này, các anh đã ngã xuống và vĩnh viễn yên nghỉ nơi đây. Tôi thấy chú Ba có vẻ bùi ngùi.

...Sau chuyến về thăm chú Ba lần thứ hai năm 1992 đó, tôi đã in những tấm hình màu rất đẹp và gửi một cán bộ lãnh đạo của huyện Cai Lậy nhờ đưa đến tận tay vợ chồng chú Ba. Và, không quên câu chuyện chú Ba đã kể cho tôi nghe về việc xã xây nhà bia tưởng niệm ba chiến sĩ gang thép đã choán hết cả công ruộng của chú mà chẳng thấy ai nói gì đến bồi thường số ruộng ấy cho vợ chồng chú với huyện?

Thấm thoát đã lại hơn 10 năm. Về ấp Bắc với chú Ba lần thứ ba này tôi lại hồi hộp. Tính đốt ngón tay, năm nay chú Ba đã hơn 80 (?). Phong cảnh thay đổi nhiều quá. Con đường từ Quốc lộ I qua xã Diêm Hy vào ấp Bắc nay đã tráng nhựa và cao hơn mặt ruộng đến gần 2 mét. Cảnh sắc thay đổi đến mức tôi không còn nhận ra lối ngõ vào nhà chú Ba nữa nên đành phải đi thẳng vô ủy ban xã. Câu đầu tiên tôi hỏi Chủ tịch xã Nguyễn Văn Giử và đã trút được gánh nặng trong lòng: Chú Ba vẫn còn mạnh giỏi!... Còn xã Tân Phú bây giờ cả 542 héc ta lúa vẫn làm ba vụ, năng suất trên 15 tấn I héc ta năm? Trường cấp I của xã được xây dựng và trang bị đạt tiêu chuẩn quốc gia, trạm xá xã có tới 4 y sỹ và mỗi tuần có bác sỹ của huyện về làm việc một ngày. Vậy là cả 4 tiêu chuẩn: điện, đường, trường, trạm ở ấp Bắc Tân Phú đều đã hoàn chỉnh. Cả xã chỉ còn 102 hộ nghèo có thu nhập dưới 100.000đ một đầu người mỗi tháng. Riêng khu bia mộ ba chiến sỹ gang thép năm xưa trên khu ruộng của vợ chồng chú Ba bây giờ được tu tạo thành một địa điểm du lịch văn hóa - lịch sử của tỉnh, có tượng đài, nhà tưởng niệm, bia di tích... có đường xe ô tô chạy tới tận nơi, luôn có người đến thăm viếng... Trên đường ngang qua cánh đồng ấp Bắc lúa hè thu sớm đang xanh màu mạ non, tôi nhìn rõ mô hình những chiếc xe bọc thép bốc cháy trên ruộng lúa? Không gian yên tĩnh quá, chỉ nghe xào xạc tiếng gió và ào ào bầy vịt dưới kính mương. Bao giờ thì ấp Bắc mới phá được thế độc canh cây lúa để trở nên một làng quê giàu có... Đó là câu hỏi miên man trong đầu tôi...

Ngõ nhà chú Ba Châu đây rồi! Ngoài sân trong nhà vắng hoe. Thím Ba Châu đang ngồi một mình ở góc nhà xem ti-vi. Thím không nhận ra tôi. Nhưng khi tôi nhắc tới những tấm hình màu mà Phó chủ tịch huyện đã đem tới cho thím, thím à lên một tiếng rồi vội vã lấy bánh quy cho tôi ăn, rót nước cho tôi uống, xem như người thân trong xóm ấp đến chơi. Chú Ba Châu đã về tới và nhận ra tôi. Quả là chú còn khỏe như lời Chủ tịch Giử. Hai vợ chồng người du kích ấp Bắc năm xưa bây giờ sống một mình, ruộng đất đã chia cho các con ra ở riêng hết. Vợ chồng già sống bằng lương hưu. Tôi không hỏi chú Ba về vụ bồi thường ruộng năm xưa. Vì bây giờ nếu có ruộng chú cũng không còn sức để làm. Và lại với số lương hưu, cộng tiền thương tật, tiền cán bộ hoạt động trước cách mạng, mỗi tháng chú lĩnh gần 3 triệu đồng. Với số tiền đó đủ hai ông bà sống phong lưu nơi làng quê yên tĩnh này!

Tôi tặng chú Ba Châu tờ báo xuất bản ở Hà Nội có đăng bài thơ của chú mà 11 năm trước, chú đã đọc cho tôi chép. Bây giờ thì chính chú lại đọc cho tôi nghe bài thơ của mình trên tờ báo đã bạc màu với thời gian mà tôi vẫn giữ chờ ngày đưa tận tay tặng chú. Giọng chú run run :

Ấp Bắc năm nay đã khánh thành

Ba anh tử sỹ được rạng danh

Năm xưa thủ pháo tay cầm sẵn

Bọc thép bọn bay chó hoành hành

Hùng, Đáng, Dừng... xông vào gang thép

Đồng đội hiên ngang thể ta giành

Ngôi mộ nghĩa trang đèn ớn đỏ

Hiển linh thành... gửi đến các anh

Bài thơ đó tên là: Ba ngôi mộ liệt sỹ. Trên có hình bán thân vợ chồng chú Ba Châu. Tầm hình mà thím Ba chê là... không có màu (?) Bốn mươi năm sau tại ấp Bắc là như thế! Không gian yên tĩnh quá. Tôi nghe rõ cả tiếng một trái cây nào đó, vừa chín rộ sau vườn nhà chú Ba Châu...

(Báo Văn nghệ trẻ)